

Св. ПЕТРО МОГИЛА

FOLIO

Юрій Андрійович Мицик
Св. Петро Могила
Серия «Знамениті українці»

Текст предоставлен правообладателем
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=5686625
Св. Петро Могила: Фоліо; Харків; 2011
ISBN 978-966-03-5488-300

Аннотация

Петро Могила належить до тих людей, чиї імена символізують відродження нації. Біля витоків прославленої далеко за межами України Києво-Могилянської академії поряд з іншими культурними діячами XVII ст. стоїть і Петро Симеонович Могила.

Содержание

Україна і Молдавія наприкінці XVI століття	4
Генеалогія, герб, іконографія	14
Перша половина життєвого шляху	27
Кінець ознакомительного фрагмента.	41

Юрій Мицик

Св. Петро Могила

Україна і Молдавія наприкінці XVI століття

Після падіння Галицько-Волинського королівства у 1349 р. під ударами польсько-угорських загарбників упав останній бастион незалежної держави Русі-України. Українські землі опинилися під владою кількох держав, насамперед Корони Польської та Великого князівства Литовського. У складі Великого князівства Литовського кілька українських князівств мали статус удільних, і це певною мірою дозволило продовжити українську державну традицію, але у 1471 р. було ліквідоване останнє з цих князівств – Київське. Укладення у 1569 р. Люблінської унії між Короною Польською та Великим князівством Литовським зумовило тісніший союз між ними й утворення нової держави – Речі Посполитої. Попри певні позитивні аспекти цього державного союзу, який дозволив спільними зусиллями українців, білорусів, литовців і поляків дати відсіч агресії з боку Московської держави, унія де-факто стала актом загарбання Польщею більшості українських земель, що згодом були переділені. Поси-

лилися процеси полонізації й покатоличення, які охопили насамперед панівну верству українського суспільства. Обмеження у використанні української мови, утиски українських ремісників тощо збурювали українське суспільство, котре пов'язує свій поступ із козацтвом, яке зростало на очах і висувало широкі вимоги, що вийшли за межі суто станових. Яскравим свідченням цього стало вже перше національно-визвольне повстання 1591—1596 рр., проти Речі Посполитої. Його авангардною силою виступили запорозькі козаки на чолі з Криштофом Косинським та Семеном (Северином) Наливайком. Незважаючи на поразку повстання, український народ не припинив, а посилив боротьбу за державну незалежність, про що свідчать повстання на чолі з Марком Жмайлом (1625), Тарасом Федоровичем (Трясилом) (1630—1631), Іваном Сулимою (1635), Павлом Павлюком (1637), Дмитром Гунею, Яковом Острянином (1638), логічним завершенням яких стала Національно-визвольна війна, або ж Національна революція, українського народу на чолі з Богданом Хмельницьким (1648—1658). Характерно, що учасники повстання воювали під релігійним прапором, захищаючи православну віру.

Наріжним каменем і головним носієм національних, історичних та культурних традицій українського народу після Батієвої навали й особливо після падіння Галицько-Волинського королівства була Православна Церква. Після її розділення, започаткованого Москвою у 1448 р., Київська

митрополія вийшла переполовиненою, вся її східна частина стала Московською (пізніше – Московським патріархатом). Під владою київського митрополита залишалися тільки етнічні українські й білоруські землі, частково – прибалтійські. Втрата незалежної Української держави значно послабила економічне та політичне становище Київської митрополії, що опинилася в ролі другорядної, дискримінованої та упослідженої Церкви, позбулася потужної підтримки з боку держави, а також з боку українських та білоруських феодалів, котрі нерідко поривають з нею, переходячи в католицизм. Православна Церква в межах Речі Посполитої переживає кризу: дедалі відчутнішим стало втручання в її справи католицької держави, світських феодалів, у т. ч. й католиків, знизився рівень освіченості духовенства, виникли конфлікти в середовищі самої Церкви (ослаблення ролі київського митрополита, конфлікти між православним єпископатом та братствами).

Негативну роль щодо Православної Церкви мали й Реформація та Контрреформація. У боротьбі проти лютеран, кальвіністів та інших протестантських номінацій римська курія прагнула вирішити на свій лад і православну проблему, здобувши в цьому підтримку більшості панівних кіл Речі Посполитої на чолі з королем Сигізмундом III із династії Ваза, який панував у 1587—1632 рр. На їхню думку, православ'я було головним чинником, який стримував процес колонізації та покатоличення українців і білорусів, послаблю-

вав єдність Речі Посполитої.

Слід відзначити, що від часів Івана III різко посилилась Московська держава, яка поступово перетворилася на імперію. Великі князі московські (потім – царі) проголосили свою державу спадкоємицею не лише Київської, але навіть і Візантійської імперій, що красномовно засвідчила теорія «Москва – Третій Рим», зведена до рівня державної ідеології. Москва в особі царя, московського патріарха та урядових структур з політичних міркувань насамперед налагодила контакт із Київською митрополією, прагнула зробити з неї найважливішу опору у своїй експансії на Україну та Білорусь, надавала матеріальну допомогу найпрестижнішим монастирям. У 1589 р. константинопольський патріарх Єремія був змушений визнати окремий Московський патріархат, а тим самим – автокефалію тієї Церкви, яка згодом називатиметься Російською Православною Церквою.

Наслідком тиску з боку римської курії та більшості представників панівної католицької верхівки Речі Посполитої, а також помилкової концепції виходу з кризи, до якої схилилася більша частина вищої ієрархії Київської митрополії, стали Берестейська (1596) та Ужгородська (1646) церковні унії й утворення філії Католицької Церкви – Церкви уніатської, яка пізніше отримала назву УГКЦ

(Українська Греко-Католицька Церква). Таким чином, прагнучи вивести Київську митрополію з кризи, її верхівка цю кризу поглибила і загострила конфесійну ситуацію в

Україні. Єдина Православна Церква була тут розколота: одна її частина перейшла в католицизм, а друга, яка залишилася у православній вірі, опинилася в тяжкому становищі. Православна Церква, попри те, що вірною їй залишилася переважна більшість її членів, у Речі Посполитій опинилася фактично поза законом, утратила значну частину своїх храмів, монастирів і маєтків, мусила боротися за збереження своєї ідентичності, чинячи опір спробам винищення, що значно ускладнило її вихід з кризи.

Берестейська та Ужгородська унії й нині викликають палкі дискусії, причому чітко зафіксовано поділ науковців на два табори, який коріниться в суті розколу Київської митрополії у 1596 р. Для більшості істориків з католицького табору Берестейська та Ужгородська унії були позитивним історичним явищем, тоді як історики з православного табору зазвичай негативно оцінюють відповідні події, часто підкреслюючи їх зв'язок із колоніальною політикою панівних кіл Речі Посполитої. Навіть визнаний у греко-католицькому середовищі авторитет, митрополит УГКЦ (1900—1944) Андрій Шептицький мусив визнати, що унія, «хоч і як свята та велика спочатку, збилася потом з істинного шляху, пішла на службу польській політиці й втратила через це свою силу, свою ідею. І так полишена поляками, нетерпима руськими – вона стала ганьбою світу й впала через власне безсилля. Вірю, що перед тим як її знищив російський уряд, вона давно вже була задавлена й вмертває Польщею. Знову поча-

ла вона жити (Австрійська унія), коли рішуче відокремилася від цієї злочасної політики і повернулася до чисто церковної ідеї».

На жаль, Берестейська унія, всупереч сподіванням, не зміцнила Церкву, а принесла розкол, який триває й нині і який розділив українців ще й у церковному аспекті. Не випадково сучасник подій, магнат Речі Посполитої Ян Щенсн Гербурт у своєму трактаті «Думка про русинський народ» (1610) називав унію «кривавою раною» в серці «народу руського», зазначав, що через неї «русини... стали нам головними ворогами...; тепер вони швидше загинуть на війні, сплять своїх дружин та дітей..., ніж увійдуть з нами у згоду». Не можна ігнорувати й того факту, що унію не підтримали навіть усі єпископи Київської митрополії, не кажучи вже про широкі маси вірних; унію нерідко насаджували силою за допомогою католицької держави, використовуючи зброю та суди.

Ніхто інший, як один з ініціаторів унії серед православних ієрархів, Іпатій Потій, ставши митрополитом УГКЦ, відкрито закликав до застосування католицькою владою сили, визнавав також малу підтримку унії з боку вірних в Україні та Білорусі. Як приклад можна навести фрагменти з його листів до литовського канцлера Льва Сапіги від 9.09.1602 та 18.12.1604 рр.¹, де було сказано: «поможіть мені, ваша

¹ Тут і далі датування подій подане за новим стилем. В окремих випадках подане датування за обома стилями.

мость, тільки своїм авторитетом у пана (короля), побачите, як я їх приборкаю, що інші і каятися будуть, бо добротою ніц не вчинимо у цього бидла»; «мій авторитет у них [православних. – *Ю. М.*] є так важним, як черевик без підосви». Набагато яскравіше змальовують насадження унії православні, зокрема віленські братчики, у листі до князя Криштофа II Радзивілла від 28.11.1608 р. У ньому вони скаржилися на «великі і незносні кривди від його мості отця Потія та владик, поставлених ним», які православних проклинають, б'ють, забивають, кидають до в'язниць, «в бочки саджають, церкви та маєтності їхні віднімають, карають незносними провинами». Берестейська унія, що мала об'єднати, лише посилила протистояння між ними. Незгодні з унією, а таких була більшість, висловили твердий намір усіма силами боротися з нею. За таких умов на перший план для широких мас українців і білорусів виходить боротьба за відродження вищої православної ієрархії в Україні й Білорусі.

Справа в тому, що невдовзі після проголошення Берестейської унії померли два православних єпископи: львівський – Гедеон Балабан та перемиський – Михайло Копистенський, а Єремія Тисаровський, якого вдалося затвердити на львівській кафедрі, залишився єдиним і тому не міг здійснювати висвячення нових єпископів згідно з церковними канонами. Для такого висвячення (хіротонії, рукоположення) необхідна участь принаймні двох-трьох єпископів. Цю боротьбу вели насамперед представники православного

духовенства, які відкинули унію, православні братства, передусім Львівське (Успенське), Луцьке (Хрестовоздвиженське) та Київське (Богоявленське), православна шляхта й особливо – Військо Запорозьке, яким керував тоді гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. У 1620—1621 рр. за сприяння Війська Запорозького православним вдалося відновити вищу православну ієрархію. Для цього було використано перебування в Україні єрусалимського патріарха Феофана, запрошеного Сагайдачним. Цей патріарх разом із двома іншими єпископами під захистом запорожців висвятив у Києво-Братському Богоявленському монастирі нового київського митрополита св. Йова Борецького та кількох єпископів. Тепер на порядку денному була вже боротьба за легалізацію відповідної ієрархії, а значить, і формальне визнання з боку короля й уряду Речі Посполитої існування в їхній державі відродженої православної ієрархії. Але панівні кола Речі Посполитої відверто вороже зустріли цей акт вільного волевиявлення українського суспільства, переважно православного, і під приводом звинувачень у державній зраді вчинили розправу з митрополитом св. Йовом Борецьким та його сподвижниками. Протистояння надзвичайно загострилося, справа навіть дійшла до кровопролиття.

Саме в цей скрутний для України і її Православної Церкви час на історичну арену виходить св. Петро Могила – представник славетного молдавського роду.

Слід коротко зупинитися на історичній долі його бать-

ківщини. Споріднені православні Молдавське та Волоське князівства оформилися відносно пізно (у XIV ст.), вони традиційно підтримували міцні зв'язки з Руссю-Україною, особливо з Галичиною. Навіть за часів свого розквіту (XV ст.) ці князівства відігравали незначну роль в історії Європи, що не зашкодило, однак, Молдавії захопити українську Північну Буковину. За умов державної незалежності швидко розвивалося економічне, культурне й церковне життя відповідних князівств, перерване турецькою навалою. Незважаючи на героїчну боротьбу молдавського та волоського народів, особливо за часів правління молдавського господаря Стефана III Великого, Османська імперія вийшла на південні кордони Молдавії та Волощини, захопила причорноморські міста, насамперед Білгород (Білгород-Дністровський, Акерман), Кілію, а у 1475 р. остаточно завоювала Крим. Кримський хан, який володів переважною частиною території Криму та його околиць, був змушений ще раніше визнати себе васалом турецького султана і брати участь у походах проти сусідніх держав і народів. Чорне й Азовське моря стали внутрішніми морями Османської імперії. Ця імперія, що простягалася на гігантській території трьох континентів (Азії, Африки та Європи), завдала потужних ударів по Молдавії та Волощині, які змушені були визнати себе її васальними державами. Тепер господарі мали сплачувати султанові данину, постачати йому свої війська в разі потреби. Будь-коли турецький султан міг скинути господаря й замінити його на ін-

шого, слухнянішого. У середині XVI ст. до Північного Причорномор'я перекочували шість ногайських орд, одна з яких (Буджацька, вона ж Білгородська) осіла в безпосередньому сусідстві з Молдавією й організувала нищівні грабіжницькі напади на українські, молдавські, волоські та інші землі.

Стамбул зробив територію Молдавії плацдармом для розвитку турецької агресії проти Польсько-Литовської держави, насамперед проти Малої Польщі і її столиці Кракова, а також проти українських земель, які перебували під владою Корони Польської (передусім Галичини й Поділля). Тому природним було прагнення Польщі вибити турків з Молдавії й підтримати там антитурецькі сили. До того ж зміцнення позицій Речі Посполитої посилило б її вплив на Волощину, дозволило б вийти до берегів Чорного моря, як це було за часів великого князя Литовського Вітовта (панував у 1386—1430). Таким чином, було б вбито клин у турецькі володіння в Північному Причорномор'ї, послаблено турецький вплив на Балканах, тому Османська імперія запекло протидіяла політиці Речі Посполитої в цьому регіоні. Боротьба двох держав за контроль над Молдавією поставила країну в особливо складне становище, тим паче, що в самій Молдавії панівна еліта була розділена за критерієм зовнішньополітичних орієнтирів. Нерідко суперництво двох імперій спричиняло громадянські війни.

Генеалогія, герб, іконографія

До впливових представників молдавської еліти, яка прагнула визволити свою батьківщину від османського панування, спираючись на Польсько-Литовську державу, належав рід Могил (Мовил). В українській мові слово «могила» має значення «місце поховання». По-іншому в молдавській, яка належить до групи романських мов. Дієслово «movere – movi» в латинській мові має понад 20 (!) значень, у т. ч. таких, як «міркувати», «розкривати», «породжувати», «рухатися», «хитати», «грати», «орати», «збуджувати», «пропливати» і т. д. Генеалогічна легенда, типова для того часу, виводить Могил від легендарного давньоримського героя VI ст. до н. е. Гая Муція Сцеволи, який у ході етруссько-римської війни пробрався до табору етрусків, аби вбити їхнього царя Порсенну. Помилившись, він убив не самого царя, а тільки його писаря. Схоплений ворогами, Гай Муцій Сцевола мужньо тримався. Доводячи, що він не боїться тортур, полонений засунув праву руку у полум'я і спалив її, не показуючи свого страждання. Вражений Порсенна визволив героя й уклав з римлянами мир. Через це Гая Муція назвали Сцеволою, тобто шульгою. Сумнівно, що ця легенда має під собою якісь дійсні підстави. Взагалі для тих часів було характерним прагнення упорядників генеалогічних дерев виводити свій рід або рід свого патрона від Юлія Цезаря, Октавіана Августа,

Александра Македонського та його полководців і навіть від біблійних героїв. Суттєво, що сам св. Петро Могила вірив у цю генеалогічну легенду, і явно не без його згоди Софроній Почаський зі студентами Києво-Печерської школи навів її в панегірику «Євхаристіон» (1632), а згодом у передмові до своєї книги «Небо нове» (1665) цю легенду подав й Іоанікій Галятовський, вихованець і ректор Києво-Могилянського колегіуму, який у розповіді про Сцеволу посилався на твір «Хроніки всього світу» польського історика XVI ст. Марціна Бельського.

Молдавський генеалогічний переказ, зафіксований у літописі Йона Некулче, виглядає вірогідним: у ході битви з угорцями на березі р. Серет (1486) молдавський господар Стефан III Великий втратив коня. Один з його наближених, на ймення Пуріче, віддав йому свого коня, ще й став на коліна, щоб, спершись на нього, малий на зріст господар швидше скочив у сідло і продовжив битву, яка стала переможною для молдаван. За це Стефан III винагородив Пуріче й назвав його Могилою на знак того, як з малого («пуріче» по-молдавськи означає «воша») він став великим, як могила (курган). Певною мірою це доводить і той факт, що в документах 1499 р. згадано чашника Могилу, який став хотинським пиркалабом, тобто намісником, а ще пізніше – постельничим. Додамо, що ця посада була дуже важливою, бо Хотин стояв на тодішньому кордоні з Польсько-Литовською державою і той, хто тримав його, не тільки контролював східну Молдавію,

але й суттєво впливав на долю всієї держави.

Предком київського митрополита, його прапрадідом, був Козьма Могила, великий чашник Молдавської держави у 1490—1507 рр., потім – член господарської ради до 1513 р. Від його шлюбу з Мареною Худіче народився син Драгота, в якого, у свою чергу, було три сини: Іоанн (дід майбутнього київського митрополита), Вескал (Вашкан) та Гавриїл Могили. На початку XVI ст. були вже дві гілки роду Могили. Представником однієї був Гавриїл Могила, придворний господаря Богдана IV, хотинський пиркалаб у 1545—1549, великий ворник Молдавії в 1550—1552 рр. Представник другої гілки – Іоанн Могила, котрий був у 1551, 1553—1563 рр. логофетом (канцлером) Молдавії і фактично керував державою за часів господаря Олександра, за якого віддав заміж свою сестру. Рідний брат Іоанна Вашкан був постельничим у 1553—1555 рр. і хотинським пиркалабом у 1558—1563 рр., але на схилі віку відійшов від світських справ і постригся у ченці, що вкотре засвідчує наявність у роду міцних православних традицій.

Іоанн Могила у другому шлюбі був одружений з Марією, дочкою волоського господаря у 1559—1568, 1574—1577, 1578—1579, 1582—1591 рр. Петра II. Саме останнього скинув з престолу знаменитий Іван Підкова зі своїми запорожцями у 1577 р. і саме йому, підтриманому турками, Підкова мусив поступитися вже наступного року. Від шлюбу Іоанна Могили з Марією було три сини. Два з них (Єремія та Симе-

он) стали господарями, а один (Георгій) – молдавським митрополитом у 1588—1591, 1595—1605 рр. Було також і дві дочки, Анна та Марія (вийшла заміж за магната Речі Посполитої Ісайю Гербурта). Четвертий, незаконний, син Стефан мав трьох синів, причому один з них (Мирон) був молдавським воєводою у 1627—1629 рр.

Єремія Могила (помер 10.07 (30.06) 1606 р.) обіймав важливі посади у Молдавській державі, був і господарем (1595 – травень 1600, 1601 – червень 1606 рр.). Через некорисні для польської партії політичні процеси був змушений емігрувати з господарем Петром до Речі Посполитої і жив зі своєю родиною чотири роки в маєтності Устя під Снятином (після повторної еміграції у 1600 р. оселився в Кам'янці-Подільському), навіть отримав у 1593 р. польський індигенат (визнання королем і сеймом його шляхетства, яке прирівнювалося до польського), тобто ставав формально і громадянином Речі Посполитої, здружився з коронним канцлером та гетьманом Яном Замойським. Єремія від шлюбу з Ельжбетою Лозинською мав трьох синів (Богдана, Олександра та Костянтина) і чотирьох дочок (Ірину (Раїну, Регіну, Цнеайну), Анну, Катерину, Марію). Костянтин і Олександр Могили були молдавськими господарями у червні 1606 – січні 1612 та 1615—1616 рр. відповідно. Олександр, утративши престол, втік до Туреччини і під тиском турків став мусульманином. Його брат Богдан теж пішов цим шляхом, прийнявши іслам у 1616 р., що дозволило йому стати високопоставленим па-

шею. До речі, гетьман України Богдан Хмельницький, який особливу увагу у своїх зовнішньополітичних планах приділяв Молдавії, хотів посадити змусульманеного представника роду Могила (Богдана або його сина Олександра) на молдавський престол задля того, аби він повернувся в лоно Православної Церкви. Ще одна цікава деталь. Мати Роксанди – дочки молдавського господаря Василя Лупула і дружини Тимоша Хмельницького – доводилася ріднею Могилам, отже, внуки Богдана Хмельницького від Тимоша та Роксанди були одночасно й родичами Петра Могили. Старша сестра Роксанди – Марія «Волошанка» – стала другою дружиною князя Януша Радзивілла (1612—1655), підкоморія Великого князівства Литовського, майбутнього великого гетьмана Литовського (перша його дружина, вже покійна, Катерина Потоцька, теж доводилася ріднею Могилам). Мабуть, з огляду на це Януша Радзивілла вінчав з Марією Лупул («Волошанкою», «Могилянкою», як її звали тогочасні генеалоги) 5 лютого 1645 р. в Яссах – столиці Молдавії – сам св. Петро Могила вже як київський митрополит.

Дочка Єремії Катерина вийшла заміж за князя Самійла Корецького (1586—1622), найвідомішого представника цього видатного українського роду. (Родове гніздо Корецьких – м. Корець на Волині.) Князь Самійло уславився походами на Молдавію, чудесним визволенням з турецького полону завдяки грецьким православним ченцям. Після цього він став католиком і знову потрапив до турецького полону, де й був

страчений у 1622 р. Від шлюбу Самійла Корецького з Катериною народилася дочка Анна (1618—1636), яка вийшла заміж за Анджея Лещинського, але передчасно померла.

Анна (двоюрідна сестра Петра Могили) тричі виходила заміж, і всі три її чоловіки були представниками великих польських шляхетських родів, але вона залишалася православною протягом усього життя і навіть була з 1630 р. членом Львівського православного братства. Її останнім чоловіком був Станіслав «Ревера» Потоцький (помер 1667 р.), польний гетьман коронний (1652—1654) та великий гетьман коронний (1654—1667), один з найзапекліших супротивників українських повстанців Богдана Хмельницького у 1648—1658 рр. Саме «Анні Могилянці Потоцкой» присвятив книгу «Небо нове» (Львів, 1665) згадуваний вище Іоаникій Галятовський, котрий називає низку пов'язаних з Могилами великих родів, серед яких князі Радзивілли, Вишневецькі, Корецькі, Потоцькі, Мишковські, Прерембські, Карнковські, Казановські, Станіславські, Фірлеї та Служки.

Марія вийшла заміж за кам'янецького й летичівського старосту, брацлавського воєводу, врешті, писаря польного коронного (у 1617—1628 рр.) Стефана Потоцького, який помер 5.03.1631 р. Нещодавно було знайдено документи, які засвідчують, що Анна та Марія Могили мали деякі володіння в Україні, зокрема с. Устя. У 1623 р. Софія Лянцкоронська подарувала С. Потоцькому та його дружині «Марії з Могили» добра Чорштин, Угрин і Устя, м. Бучач з селами Соро-

ки, Бичківці, Білий Потік, містечко й с. Біла. У світлі цих документів стає зрозуміло, чому Марія заснувала православну Свято-Микільську церкву саме в Бучачі. Вдруге жінка вийшла заміж за Миколая Фірлея, белзького воєводу. Від першого її шлюбу народилася дочка Катерина, яка вийшла заміж за одного з князів Радзивіллів, від другого – Анна, що вийшла заміж за магната Казановського. Внучка Катерини – Марія-Кароліна – була одружена у першому шлюбі з Людвігом Бранденбурзьким, а у другому – з Карлом Пфальц-Ной-бурзьким. Отже, австрійські імператори Франц-Йосиф I і Франц-Йосиф II, королі Баварії, Саксонії, Бельгії та Греції були нащадками роду Могил. Дочка Анни Казановської – Марія – вийшла заміж за Станіслава Яблоновського, гетьмана польного коронного (1676—1682), гетьмана великого коронного Речі Посполитої (1682—1709). Від цього шлюбу народилася дочка Анна, яка вийшла заміж за магната Рафаїла Лещинського. Їхній син Станіслав Лещинський був королем Речі Посполитої у 1709—1733 рр., а їхня внучка – французькою королевою, дружиною Людовика XV і матір'ю Людовика XVI. Старша дочка Єремії – Раїна (1589—1619) у 1603 р. вийшла заміж за українського православного князя, овруцького старосту у 1603—1615 рр. Михайла Михайловича Корибута-Вишневецького. Вона відома завдяки благодійницькій діяльності, особливо щодо православних монастирів. Так, за її підтримки були збудовані Густинський Свято-Троїцький монастир під Прилуками, Мгарський мона-

стир під Лубнами, Ладинський монастир, вона була ктиторею знаменитого Манявського скиту та низки інших. Раїна мала двох дітей: дочку Анну-Констанцію (між 1604—1615 – до 1641 р.) та сина Єремію (Ярему) Вишневецького (1612—1651). Анна-Констанція вирізнялася вродою. Тривалий час вона жила у Вишневці, а 1635 р. переїхала до Варшави, де нею серйозно зацікавився король Владислав IV. Але сейм не дав згоди на цей шлюб, і Анна вийшла заміж у Львові за люблінського старосту Збігнева Фірлея (1638). Її брат Ярема, на жаль, зрадив ідеалам батьків і не тільки перейшов у католицизм та спольщився, але й став запеклим ворогом повсталого українського народу, вогнем і мечем придушуючи його повстання за волю й незалежність. Єдиний син Єремії (від шлюбу з княгинею Гризельдою-Констанцією Замойською) Михайло Вишневецький був королем Речі Посполитої у 1669—1673 рр., помер бездітним. Припущення одного сучасного українського історика про те, що з господарським родом Могил пов'язаний гетьман Правобережної України у 80-х роках XVII ст. Андрій Могила, не підтверджується.

Батько майбутнього святого митрополита – Симеон Могила – обіймав низку важливих посад у Молдавській державі, але правителем став уже на схилі віку, коли помер його брат Єремія, який не мав повнолітніх синів. Спочатку Симеон панував у Волощині (кінець 1600 – вересень 1602 р.), потім до самої смерті був молдавським господарем (червень 1606 – 2.10.1607 р.), причому дотримувався орієнтації на

Річ Посполиту і тому часто діяв спільно з великим гетьманом коронним та канцлером коронним Яном Замоїським. За заслуги перед Річчю Посполитою Симеонові надали індигенат (за одними джерелами, це сталося у 80-х рр. XVI ст., за іншими – у 1596 р.). Після смерті Яна Замоїського (1605) становище Могил погіршилося. Внаслідок змови, до якої була нібито причетна і дружина його брата Єремії, Симеона отруїли. Знаменитий молдавський літописець Мирон Костин твердив, що цей господар «помер, будучи отруєним своєю швагровою, дружиною воєводи Єремії, яка прагнула прискіпити панування своїх синів». Про це посередньо свідчать тривалі міжусобні війни, які вибухнули через претензії на престол між двоюрідними братами Михайлом (сином Симеона) та Костянтином (сином Єремії) Могилами. На жаль, конфлікт між двома гілками одного роду тривав і надалі, хоч і не так гостро.

Про матір святого – Маргіт (Маргариту-Меланію) – маємо тільки лаконічні та суперечливі джерельні свідчення. За даними, що їх наводить анонімний панегірик Катерині Корецькій «Могилянці» – сестрі св. Петра Могили, Маргіт була угорською княгинею, згідно з іншими джерелами – дочкою молдавського логофета Гавриляшка. По смерті чоловіка вона переїхала з дітьми до Речі Посполитої. У російській, так само як і в польській, літературі звичайно говорять про переїзд удови до Польщі, але свідомо чи несвідомо замовчують той факт, що Могили прибули не в етнічну Польщу,

а на «Русь», на західноукраїнські землі, конкретніше – на Львівщину, можливо, й у сам Львів. Удова Симеона Могили ненадовго пережила чоловіка, хоча, за деякими іншими даними, вона померла у 1622 р. Від шлюбу Симеона з Маргаритою-Меланією народилося шестеро синів: Михайло, господар Молдови у 1607 р., Гавриїл, господар Волощини у 1617—1620 рр., Мойсей, господар Молдови у 1630—1631, 1633—1634 рр., Павло (помер малолітнім у 1607 р.), Іоанн та Петро – майбутній митрополит, який був третім із синів господаря. Були у св. Петра Могили ще сестри: Роксанда (померла у 1607 р.), Феодосія (померла 1596 р.), Анастасія (померла малолітньою). Дочка Іоанна – Олена – вийшла заміж за вищезгаданого Мирона Костина, який тривалий час жив у Речі Посполитій, зокрема в Галичині. Мав св. Петро Могила ще й сімох двоюрідних братів і сестер (Костянтин, Олександр, Богдан, Ганна, Катерина, Марія та Ірина (Раїна)), дітей господаря Єремії Могили та польки Ельжбети Чамартівни. Він підтримував дружні, приязні стосунки з ними всіма, але особливо тепло спілкувався з рідним братом Мойсеєм, про якого майбутній митрополит навіть згадав у заповіті й відписав йому кілька власних сіл та четверту частину свого срібла.

Рід Могили був значно більшим, є й малознані його відгалуження, але розповідь про це потребує окремої розвідки. Цікаві відомості містять документи про Степана Могилу (народився 1616 р.) – сина Гавриїла і племінника св. Петра Мо-

гили. Коли Степан осиротів у 11 років, то його відвезли до Стамбула, де він жив 27 років. У 1654 р. він інкогніто прибув в Україну і служив як простий козак у Війську Запорозькому, а по смерті Богдана Хмельницького був дипломатом у гетьмана Юрія Хмельницького, три роки жив у монастирі, потім знову опинився в Чигирині. Тут його взяв на службу гетьман Павло Тетеря і відрядив у складі посольства до кримського хана, але Степан Могила подався з Перекопу до запорожців, а ті привезли його до гетьмана Івана Брюховецького у серпні 1663 р. Звідти він прибув до Москви і свідчив про себе у Посольському приказі в жовтні того ж року.

У джерелах є чимало доказів того, що господарська династія Могили була міцно пов'язана з Православною Церквою, виступала її покровителькою. Особливо щедрими були внески та фінансова підтримка з боку Могили православним храмам у Галичині, насамперед Успенському братству у Львові для побудови церкви, через що цей рід там завжди шанували.

Як політики й державні діячі Могили орієнтувалися на Річ Посполиту, воліючи бути радше під її покровительством, ніж під захистом мусульманської Османської імперії. Не випадково ця династія була спорідненою з низкою українських православних та польських католицьких великих родів. Династичні шлюби були зумовлені політичними інтересами Могили і суттєво впливали на ці політичні інтереси. Не випадково, що саме Вишневецькі та Корецькі особливо актив-

но прагнули відновити на престолі династію Моги́л у 1612 й 1615 рр., навіть гинули в боротьбі за Моги́л, як-от Михайло Вишневецький.

Цікавим є й герб Петра Моги́ли, що поєднував символи господарського роду Моги́л і Молдавії (наприклад, голова бика), герба Києво-Печерської лаври, символи його духовної влади (посох, капелюх із хрестом, який вінчає герб, подібно до герба київського митрополита XV ст. Ісидора та єрусалимського патріарха Феофана, а потім, коли він уже став митрополитом, – митра на місці капелюха). Були й інші прижиттєві зміни в гербі. Так, у малюнку 1639 р. вже немає орла з короною, у малюнку герба, вміщеному в «Требнику» (1646), було змінено абрєвіатуру. Уже нема згадки про те, що Петро Моги́ла був молдавським воєводичем, тобто сином воєводи – господаря, зате з'явилися згадки про його митрополичу гідність і про те, що він є екзархом константинопольського патріарха. Отже, перші літери слів, наведених у гербі, розшифровуються так: «Петро Моги́ла, митрополит київський і галицький, екзарх константинопольський». Варто зазначити, що герб Моги́л чи не першим проаналізував у своєму творі «Небо нове» І. Галятовський, який полюбляв геральдику і тлумачив буйволову голову в гербі як символ «власителєй в дому Моги́леанском... Роги на голові баволиой значат моц и власть, которую Моги́лове над многими землями, народами и панствами міли, бо власть и моц людскую Сам Бог рогами называет, мовячи: “Вся роги грішних

сломлю и вознесется рог праведнага"...кто обачит кольцо, которое в носі голова баволяя мает, мусит признати, же Могилове мают щасливість вічную Самого Бога и вічність щасливую, бо коло вічність симболізує..., корона, которую баволяя голова на рогах своих мает..., значит честь и славу, которую Бог укороновал дом Могилеанский...»

На сьогодні відомо п'ять прижиттєвих зображень святого. На стіні Свято-Успенського собору в Києво-Печерській лаврі була фреска, на якій св. Петро Могила зображений на весь зріст (у клобуку та мантиї). Другий портрет дійшов до нашого часу в ілюстраціях до «Истории Малой России» Д. М. Бантиш-Каменського. Третій, ктиторський, портрет зберігся у фресці «Моління» в церкві Спаса на Берестові, виконаний на його ж замовлення афонськими майстрами у 1644—1646 рр. Четвертий знаходився у Петербурзькій академії художеств і був опублікований у журналі «Киевская старина». П'ятий, подібний до попереднього, портрет, виявлений недавно в рукописі 1632 р., що належав самому святому, містить його автограф і увійшов згодом до зібрання Софійського собору в Києві. Виконаний аквареллю, цей малюнок художника Лаврентія Яковича зображує 35-річного Петра Могилу в образі св. Іоанна Золотоустого. На думку сучасного дослідника П. Попова, саме три останніх портрети і є найвірогіднішими.

Перша половина життєвого шляху

Майбутній київський митрополит народився 21 (31) грудня 1596 р. в одній з тогочасних столиць Молдавської держави – Сучаві, або в Яссах. Український православний шляхтич – мемуарист Юхим Єрлич – повідомив про смерть Петра Могили проти ночі на 1 (11) січня 1647 р. і зазначив, що покійний прожив повних 50 років. Останнім часом дослідники дискутують щодо року народження святого, але тут справа виглядає набагато простішою. У 1983 р. О. Білодід та В. Харламов на підставі прочитання посмертної таблиці митрополита вирішили, що він народився не 1596, а 1574 р. Дана точка зору різко суперечить джерелам, фактам біографії святого. Відомо, наприклад, що майбутній митрополит, осиротівши, перебував під опікою. Під опіку брали тоді неповнолітніх або розумово неповноцінних, психічно хворих. Якщо взяти до уваги нове датування, запропоноване Білодідом, то виходить, що Могила був саме таким, але це абсолютно не відповідає дійсності. Є й інші аргументи на користь 50-річного віку святого, наведені І. Гаюком та С. Семчинським. Зокрема, останній провів палеографічне дослідження таблиці й підтвердив, що на ній зазначений 1596, а не 1574 рік. Таким чином, крапку над «і» було врешті поставлено.

Невідомо й те, яким іменем звався господарич до прийняття чернечого постригу. З огляду на досить поширену тра-

дицію давати ченцям імена на ту саму літеру, з якої починалося їхнє хресне ім'я, можна припустити, що майбутній митрополит був охрещений, скажімо, як Павло. Про його дитячі та юнацькі роки майже нічого невідомо. Окремі джерела містять його нотатки. Вони засвідчують, зокрема, атмосферу глибокої релігійності в сім'ї майбутнього митрополита, містять указівки на певних осіб із батьківського оточення, в тому числі русинів-українців. Так, Петро Могила згадує про юнака Стефана, русина з Кам'янця-Подільського, який служив кравцем у батьків господарича, потім постригся в ченці під іменем Афанасій. 5 жовтня 1605 р. господарич побував у Сучавському монастирі і зустрівся там зі Стефаном-Афанасієм. Саме в Сучаві лежали мощі св. мученика Іоанна Нового, який вважався покровителем роду Могил. Невипадково глибоке враження на господарича справили паломництва до мощів святого до Сучавського монастиря. Він переповів також і розповідь свого дядька, господаря Єремії Могили, про поляка-католика, сотника Уяздовського. Цей сотник ганив мощі св. Іоанна Нового, через що тяжко захворів і став одержимим. Тільки звернення до другого дядька господарича, митрополита Георгія, «иже бе муж благочестив и святой», повернуло сотникові здоров'я. Про це св. Петро Могила згодом написав у своїх нотатках: «написано ж се есть и в книгах митрополии Сучавской. Но убо и аз от родителей моих, самовидцев бывших, се повідающих, слышах, и сам же онаго Уяздовского, аще и вельми мал тогда

бих, памятствую». Судячи з того, що Петро Могила робив наголос на освіті, книгодрукуванні й підтримці Православної Церкви, можна припустити, що саме в такому дусі його навчали й у сімейному колі в дитячі роки.

Осиротівши вже в 11 років (ймовірно, він став уже круглим сиротою), господарич не міг залишатися в Молдавії, де гору взяли прихильники протурецького спрямування. Мабуть, тому рідня з Речі Посполитої організувала його виїзд в еміграцію наприкінці 1607—1608 рр. На жаль, досі немає конкретних відомостей про місця проживання та навчання святого. Більшість авторів, виходячи з посередніх вказівок джерел, робить достатньо обгрунтоване припущення, що господарич проживав насамперед у Львові, а навчання продовжував у Львівській братській школі. Львівський дослідник Василь Кметь слушно вказав на таку важливу причину ймовірного перебування господарича у Львові, як міцні зв'язки з цим містом його батька Симеона та дядька Єремії, котрі були одними з найбільших благодійників Православної Церкви. Донька Єремії – Анна – підтримувала діяльність Львівського Старопігійського православного братства у 30-х рр. XVII ст. Науковець припускає, що й «початкову освіту Петро Могила міг здобути у Львівській братській школі», а пізніше брав участь у шляхетських сеймиках, що відбувалися в Судовій Вишні, присутність на яких господарича занотована в актах уряду. Частина дослідників дотримується близької думки, вважаючи, що господарич міг здобувати

освіту при дворі Жолкевських. Припущення про навчання св. Петра Могили у Львові чи в Жовкві, врешті, у Замості – на кордоні етнічних українських земель, є логічним. Галичина знаходилася близько до батьківщини Петра Могили – Молдавії, у Західній Україні ще домінувала православна віра, а в Молдавії вона мала статус державної; тут були родові гнізда споріднених з Могилами українських та польських князів. У зв'язку з цим варто згадати про опікуна господарича, яким став магнат Станіслав Жолкевський (його родове гніздо знаходилося в Жовкві під Львовом). Але на думку деяких дослідників (І. Гаюк), у Жовкві господарич з'явився вже по закінченні навчання, не раніше 1617 р. Жолкевський обіймав важливі державні посади в Речі Посполитій, зокрема був київським воєводою (1608—1618), а потім гетьманом польним коронним (1588—1618) і гетьманом великим коронним і водночас великим канцлером коронним у 1618—1620 рр. Уже сам перелік посад, що їх обіймав Жолкевський, може також опосередковано свідчити на користь перебування Могили у Львові та Жовкві, а також у Києві, Барі, Грубешові, Калуші, Кам'янці-Подільському, Рогатині та Яворові. Є відомості про те, що господарич у 1618 р. разом зі своїм молодшим братом Мойсеєм побував у Молдавії та Волощині, скориставшись тим, що його брат Гавриїл став правителем Волощини (з липня 1618 по червень 1620 р., причому він був господарем і в серпні 1616 р.).

Останнім часом з'явилися дані, які опосередковано під-

тверджують це припущення, стало відомим навіть ім'я одного з учителів Петра Могили. Уже будучи київським митрополитом, він з теплотою згадував про свого вчителя, ієромонаха Христофора Волковицького, на спомин душі якого він подарував 21.04.1635 р. із власноручним дарчим записом «Служебник» (К., 1629) Грушевському Щеплотському монастиреві, де був похований згаданий ієромонах. Коло знайомств молодого господарича вже тоді було достатньо широким. До нього входили представники молдавських, українських, білоруських, польських та литовських шляхетських і магнатських родин, зокрема Даниловичі.

Після закінчення Львівської братської школи, можливо з короткочасним перебуванням у Київській братській школі, господарич міг продовжити навчання у славетній Замойській академії, що знаходилася в родовому гнізді князів Замойських – Замості, місті на польсько-українському етнічному прикордонні. Гіпотеза про навчання Петра Могили в закордонних університетах чи академіях при всій її вагомості й нині залишається гіпотезою, а твердження низки авторів про навчання господарича у паризькій Сорбонні чи в якомусь із голландських університетів поки що не знайшли документального підтвердження. В усякому разі, господарич, досягнувши повноліття, мав за своїми плечима прекрасну освіту, добре знання не тільки рідної молдавської мови, але й української (русинської), церковнослов'янської, польської, латинської, грецької, можливо, і французької. По-

за сумнівом, він наполегливо займався самоосвітою все своє життя, колекціонував книги, і це дало блискучі результати. Насамперед слід сказати про глибину історичної освіти господарича, який прекрасно був обізнаний з українською, польською й молдавською історіографією та публіцистикою, особливо XVI—XVII ст. У своїх творах він посилався на цілий шерег історичних праць, насамперед польських (польсько— та латиномовних), на друковані хроніки В. Кадлубка, Б. Ваповського, М. Кромера, «Історію Польщі» Я. Длугоша, «Трактат про дві Сарматії» М. Меховського, «Хроніку польську, литовську, жмудську та всієї Руси» М. Стрийковського, трактати єзуїта Б. Гербста, якісь українські та російські літописи («кронику руську», «кронику московську»). Святому були відомі книги гуманістів доби Відродження – Н. Макіавеллі, Т. Кампанелли, Ж. Бодена й, що особливо важливо, ранньобуржуазних теоретиків держави і права реформаційного спрямування – Юста Ліпсія та його учня Гуго Гроція. Як слушно зазначала українська дослідниця, філософ Віра Нічик, серед ідей, що розвивалися в цих книгах, святий сприйняв ідеї природного права, спільного блага, тенденцію до зближення права й моралі, яка була співзвучна українським традиціям звичаєвого права, а також ідею сильної державної влади, освіченого й вольового володаря.

Хоча господарич формально перебував під опікою Жолкевського аж до загибелі останнього у 1620 р., він не проводив цей час, пасивно споглядаючи дійсність. Без сумніву, в

польських панівних колах Петра Могилу розглядали як імовірного потенційного кандидата нового покоління на молдавський чи волоський престол, отже, перед ним були відчинені всі двері. Не випадково в нього налагодилися дружні стосунки з князями Замоїськими, про що можуть свідчити й виявлені нами документи. Піднесення цього роду пов'язане з іменем славнозвісного Яна Замоїського, підканцлера коронного у 1576—1578 рр., канцлера коронного у 1578—1605 рр., великого гетьмана коронного у 1581—1605 рр. Саме Ян Замоїський командував військами під час австро-турецької війни 1593—1606 рр., саме він керував походом у Молдавію проти турків і мав якнайтісніші контакти з господарями з династії Могил. Господарич ще у світський період свого життя зробив певні послуги синові Яна Замоїського – Томашу (помер у 1638 р.), який був київським воєводою у 1619—1628 рр., краківським старостою у 1628—1638 рр., підканцлером коронним у 1628—1635 рр., канцлером коронним у 1635—1638 рр. Отже, не тільки освіта та Церква, але й майнові справи (Могила вже мав під Жовквою деякі маєтності) займали вільний час господарича. Те, що його опікуном була друга після короля Речі Посполитої Сигізмунда III Вази особа, багато про що свідчило. Одне тільки перебування у почті свого опікуна, який проводив активну військову, адміністративну й політичну діяльність, переважно в Україні, де раз у раз стикався з козаками, дало майбутньому митрополитові величезний досвід, що не пропав да-

ремно. Очевидно, у 1619—1622 рр. господарич брав участь у роботі місцевих сеймиків, навіть сейму Речі Посполитої, що сприяло накопиченню ним цінного досвіду в галузі державного та політичного життя.

Саме в цей час Османська імперія розпочинає останні потужні походи, маючи на меті встановлення своєї гегемонії в Європі (1620—1621, потім у 1677—1678 і 1683 рр.). Власне, війни 1620—1621 рр. були продовженням війни 1593—1606 рр. Цього разу султан Осман II намірився завдати потужного удару Речі Посполитій, остаточно утвердитися в Молдавії, захопити Поділля й розвивати експансію далі на північ, у напрямку Львова, Кракова та Києва. Ситуацію в Європі ускладнювало те, що якраз у 1618 р. вибухнула Тридцятилітня війна, перший прообраз світових війн ХХ століття.

Жолкевський вирішив зупинити ворога за межами Речі Посполитої, у Молдавії. Вирішальна битва відбулася тоді на Цецорських полях на р. Прут, неподалік від тодішньої молдавської столиці – Ясс. У цьому поході Жолкевського, очевидно, супроводжував молодий господарич, який уже самою своєю присутністю мав ствердити в очах місцевого населення легітимність дій польського полководця. Поза сумнівом, тут могли б стати в пригоді і глибокі лінгвістичні знання Могили, і його дипломатичні здібності. Самому господаричу похід давав неоціненну можливість побачити рідний край і рідну столицю. Слід підкреслити, що св. Петро Могила ніколи не забував про своє молдавське походження, неоднора-

зово згадував у працях про те, що він є «воеводич земель Молдавських» (у родинному гербі, попри всі його модифікації, містилися герби Молдавії та Волощини), надавав допомогу своїй Батьківщині, навіть найближче коло своїх слуг сформував із молдаван, хоча там були й українці та білоруси, як-от Остафій Виговський – батько майбутнього гетьмана України Івана Виговського. У війську Речі Посполитої був і чигиринський сотник Михайло Хмельницький, і його син – майбутній гетьман України Богдан Хмельницький, і родич св. Петра Могили – князь Самійло Корецький.

Цецорська битва (19—21.09.1620 р.) закінчилася тяжкою поразкою польського війська і загибеллю його командувача. Лише невеликій групі вдалося врятуватися від погрому, і в її складі був св. Петро Могила.

Наступний, 1621, рік став роком реваншу Речі Посполитої за цецорську поразку. Цей реванш значно вможливила підтримка Польсько-Литовської держави силами Війська Запорозького. Натхненний успіхом, султан Осман II сам повів свою армію на Україну, аби захопити Кам'янець-Подільський та Львів, але під Хотиним його зустріли війська Речі Посполитої, що ними командував досвідчений полководець Карл Ходкевич. Це були польські, литовські, білоруські, німецькі, угорські та молдавські зағони, яких, однак, бракувало, щоб зупинити ворожу армаду. Але своє плече підставили запорозькі козаки (понад 40 тис.) на чолі зі славетним гетьманом Петром Конашевичем-Сагайдачним. Хотинська

війна тривала понад місяць, і врешті її виграла Річ Посполита. 3 жовтня 1621 р. турки мусили зважитися на не вигідний їм мир і відмовитися на досить тривалий період від ведення війни в цьому напрямку.

Джерела однозначно засвідчують участь господарича в цій кампанії, а можливо, і в інших походах проти турків, де він добре себе зарекомендував. Він, без сумніву, добровільно пішов на війну, від результату якої багато в чому залежала доля його батьківщини – Молдавії й другої батьківщини – Речі Посполитої, особливо православної України. Будучи при боці Ходкевича, господарич налагодив приязні стосунки з королевичем Владиславом, майбутнім королем Речі Посполитої (у 1632—1648 рр.). Там він познайомився і з гетьманом Петром Конашевичем-Сагайдачним і його полковниками, побачив у дії хоробрих козаків, борців за віру православну.

Приблизно в цей час у свідомості господарича відбулися глибокі зміни, які визначили його подальші кроки. Перш за все він залишив Белзьке воєводство, де знаходились його власні маєтності (Великі Очі, Змієвицько й Могилова Слобода) і перебрався до Києва, придбав під Києвом низку маєтностей, насамперед Рубежівку, де й жив, села Мухоїди та Опачичі (нині це село поблизу гирла Прип'яті, на південь від Чорнобиля), підтримував контакти з київським воєводою Томашем Замоїським та відомим діячем православно-го табору Адамом Киселем. У цей же період він зблизи-

вся і з українським православним духовенством, передусім з київським митрополитом св. Йовом Борецьким, очевидно, був присутнім на похороні гетьмана Сагайдачного, який помер 20 (10) квітня 1622 р. Господарич зробив запис про смерть Сагайдачного в розповіді про чудесне зцілення лікаря – грека Олександра Музелі, активного діяча Луцького братства. Святий не поривав з Річчю Посполитою та її панівною елітою, але поволі став віддалятися від неї й водночас зближуватися з упослідженим православним українським народом, доля якого мала тоді чимало спільного з долею його рідного народу.

Варто наголосити також на значенні впливу на свідомість майбутнього митрополита українських православних письменників-полемістів, передусім полоцького архієпископа Мелетія Смотрицького, віленського архімандрита Леонтія Карповича, архімандритів Києво-Печерської лаври у 1599—1624 рр. Єлисея Плетенецького і його спадкоємця та родича, лаврського архімандрита у 1624—1627 рр. Захарії Копистенського, а особливо – св. Йова Борецького. Уже сам факт добрих стосунків молодого господарича з «козацьким митрополитом» був достатньо крамольним щодо короля й уряду Речі Посполитої. Не слід забувати, що висвячення єрусалимським патріархом Феофаном та ще двома митрополитами нової православної ієрархії було організоване Військом Запорозьким на чолі з гетьманом Сагайдачним та православними братствами всупереч усім перешкодам, що їх

чинила католицька верхівка Речі Посполитої. Король Сигізмунд III навіть вимагав прибуття на суд київського митрополита св. Йова Борецького та єпископа Мелетія Смотрицького за те, що вони, на його переконання, незаконно висвятилися, на голови церковних діячів посипалися необгрунтовані звинувачення в державній зраді та шпигунстві на користь Туреччини. Тому дії св. Петра Могили, який у цей момент став на бік дискримінованої Православної Церкви, на бік гнобленого українського народу, не можна пояснити якимись кар'єристськими міркуваннями, політичною кон'юктурою, особистими амбіціями. Ставши уніатом, тим паче римо-католиком, він міг би розраховувати на значно швидше сходження вгору, на куди безхмарніше життя. Але св. Петро Могила вчинив інакше. Це був свідомий і жертвний крок патріота Молдавії та України, вірного сина Православної Церкви. Як слушно зауважив український дослідник життя й діяльності св. Петра Могили Аркадій Жуковський, «поглиблення зв'язків з митрополитом Борецьким вплинуло на вироблення релігійного світогляду Могили, який почав брати активну участь в церковних справах. Ця участь ґрунтовно змінила життєвий шлях молдавського воєводи́ча, який покинув світське життя, приймаючи чернечу рясу».

Майже всі дослідники біографії святого зупинялися на чинниках, що зумовили нову парадигму його життя, але визначали їх по-різному. На жаль, немає особистих свідчень святого щодо цього найважливішого кроку в його житті. В

зарубіжній історіографії, особливо в радянській, наскрізь просякнутій атеїстичним духом, зазвичай шукали якоїсь матеріальної вигоди в діях господарича. У кращому разі чимало науковців (наприклад, А. Брюнінг) вбачали в діях св. Петра Могили політичний інтерес: мовляв, безпосереднім поштовхом до прийняття ним чернечого постригу був крах його сподівань на посідання молдавського престолу після Хотинської війни 1621 р. На наш погляд, така аргументація не є коректною. Варто згадати хоча б про посідання молдавського престолу Мойсеєм Могилою (братом святого) у дещо пізніший час. Отже, справа не в краху політичних амбіцій.

В усі часи дійсно віруючі православні християни приймали чернецтво або священницький сан насамперед задля служіння Господу, для піднесення й возвеличення Православної Церкви, а те, що господарич був глибоко віруючим християнином, він довів своїм життям. Навіть ті з сучасників, котрі вимогливо й підозріло ставилися до його діяльності, як от вищезгаданий Юхим Єрлич, який з незрозумілою ворожістю ставився до молдаван («волохів») узагалі, мусив визнати: «Він жив благочестиво, гарно, тверезо, практикував добрі справи і піклувався про цілість Церкви Божої». Звичайно, не може не впасти у вічі той факт, що господарич став ченцем у досить молодому віці (до 30 років), але це не так суттєво. Досить згадати, наприклад, про святих Феодосія Печерського чи Дмитрія Ростовського (Туптала), котрі прийняли постриг у набагато молодшому віці, ніж св. Петро

Могила (св. Димитрій Ростовський став ченцем у 17 років!). Тут слід замислитися тільки над тим, що безпосередньо прискорило реалізацію намірів господарича.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.